

Ali məktəb məzunlarının əmək fəaliyyətinə hazırlığının psixoloji əsasları

Sevinc Vəliyeva 

Açar sözlər: *ali məktəb, məzun, psixoloji hazırlıq, peşə fəaliyyəti, motivasiya, peşə yönümü, adaptasiya, əmək bazarı*

Keywords: *higher education institution, graduate, psychological readiness, professional activity, motivation, career guidance, adaptation, labor market*

Müasir dövrdə ali təhsil müəssisələrinin əsas vəzifələrindən biri tələbələrin yalnız peşə biliklərinə yiyələnməsini deyil, həm də onların əmək fəaliyyətinə psixoloji cəhətdən hazır formalaşmasını təmin etməkdir. Məzunun peşə fəaliyyətində uğur qazanması bilik və bacarıqlarla yanaşı, motivasiya, məsuliyyət, özünə nəzarət, qərar vermə, kommunikasiya və adaptasiya bacarıqlarının inkişaf səviyyəsindən də asılıdır. Psixoloji hazırlıq gənc mütəxəssisin yeni iş mühitinə uyğunlaşmasını asanlaşdırır, peşə fəaliyyətində qarşıya çıxan çətinliklərin aradan qaldırılmasına və əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsinə şərait yaradır.

Ali məktəbdə peşə hazırlığı sistemli və mərhələli şəkildə təşkil olunmalıdır. Bu proses tələbələrin gələcək peşə seçiminə istiqamətləndirilməsi, ixtisas üzrə bilik və bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi, peşəyə maraq və məsuliyyət hissinin formalaşdırılması ilə xarakterizə olunur.

Psixoloqların fikrincə, peşə hazırlığı ilk növbədə tələbənin gələcək fəaliyyətinə müsbət münasibətinin yaradılmasından başlayır. Bu mərhələdə müxtəlif seminarlar, praktik məşğələlər, layihələr, tədqiqat işləri və istehsalat təcrübələri mühüm rol oynayır.

Peşə fəaliyyətinə hazırlığın formalaşmasında müəllimlərin peşəkarlığı və təhsil mühitinin keyfiyyəti xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Müəllim tələbələrdə tənqidi təfəkkürü, müstəqil qərarvermə bacarığını, yaradıcı yanaşmanı və özünəinamı inkişaf etdirməlidir. Bununla yanaşı, tələbələrin psixoloji xüsusiyyətləri, maraqları və fərdi qabiliyyətləri nəzərə alınaraq onların peşə motivasiyasının gücləndirilməsi vacib hesab edilir. Ali məktəblərdə təşkil olunan elmi konfranslar, açıq dərslər, laboratoriya məşğələləri, təcrübələr və layihə əsaslı təlim metodları tələbələrin peşə səriştələrinin formalaşmasına müsbət təsir göstərir. Bu fəaliyyətlər tələbələrə nəzəri biliklərini praktikada tətbiq etmək, kollektivlə əməkdaşlıq etmək, məsuliyyət hissini inkişaf etdirmək və gələcək əmək fəaliyyətinə daha hazırlıqlı olmaq imkanı yaradır.

Əmək fəaliyyətinə psixoloji hazırlığın mühüm komponentlərindən biri də peşə motivasiyasıdır. Güclü motivasiya tələbənin seçdiyi peşəyə marağını artırır, özünüinkişafa həvəsləndirir və peşəkar inkişaf istiqamətində davamlı fəaliyyət göstərməsinə şərait yaradır. Digər mühüm amil isə adaptasiya bacarığıdır. Əmək bazarında baş verən dəyişikliklərə çevik uyğunlaşan, yeni bilik və bacarıqları mənimsəməyə hazır olan məzunlar peşə fəaliyyətində daha yüksək nəticələr əldə edirlər.

Beləliklə, ali təhsil müəssisələrində peşə hazırlığı yalnız nəzəri biliklərin verilməsi ilə məhdudlaşmamalı, tələbələrin psixoloji

hazırlığının formalaşdırılmasına da xüsusi diqqət yetirilməlidir. Təhsil prosesində psixoloji dəstəyin, peşə yönümünün və praktik fəaliyyət imkanlarının genişləndirilməsi məzunların əmək bazarına uğurlu integrasiyasını təmin edən əsas amillərdən biridir.

Araşdırma göstərir ki, ali məktəb məzunlarının əmək fəaliyyətinə psixoloji hazırlığı onların peşəkar uğurunun əsas göstəricilərindən biridir. Yüksək motivasiya, özünə nəzarət, məsuliyyət, peşə marağı və dəyişən şəraitə uyğunlaşma bacarıqları məzunların əmək bazarında rəqabət qabiliyyətini artırır. Buna görə də ali təhsil müəssisələrində peşə hazırlığı nəzəri biliklərlə yanaşı, praktik fəaliyyət, psixoloji dəstək və şəxsiyyətin inkişafını təmin edən kompleks tədbirlər əsasında təşkil edilməlidir. Bu yanaşma həm fərdin peşəkar inkişafına, həm də cəmiyyətin sosial-iqtisadi tərəqqisinə mühüm töhfə verir.